

De eerste 1000 dagen, de proloog van een hoopvol levensverhaal binnen Pleegzorg

SARA JANSSENS, ANNEMIE VANELVEN en SABINE BRACKE zijn werkzaam binnen Pleegzorg Provincie Antwerpen. Ze vertrekken in hun bijdrage vanuit de gedachte dat de eerste 1000 dagen impact hebben, net zoals die vele duizenden dagen die erna komen. Deze dagen vormen de proloog in het levensverhaal van kinderen. Een verhaal dat nog lang niet/nooit af is, waar nog heel wat alternatieve verhaallijnen aan toegevoegd kunnen worden, waarbij de focus op wederkerigheid richting geeft en naast het kind zelf, velen ertoe doen.

We zitten samen aan tafel, de pleegzorgbegeleider en het nieuwe pleeggezin van George. George is vier jaar en heeft al heel wat relationele breuken in zijn leven gekend. Maar vandaag is een goede dag. Vandaag vonden we een gezin waar George kan blijven, misschien. ‘Kunnen wij eigenlijk nog iets betekenen voor George in ons gezin?’, vraagt pleegmoeder ergens halverwege het gesprek. ‘In onze omgeving vertelden ze ons dat de eerste 1000 dagen, die van cruciaal belang zijn voor de verdere ontwikkeling van kinderen, reeds geruime tijd voorbij zijn voor hem. Wat is er toen niet allemaal gebeurd? En hoe kunnen wij dit nog “rechtzetten”?’ Een ogenschijnlijk kleine opmerking die snel weerlegd wordt door de pleegzorgbegeleider. Ze benadrukt dat ‘wij vanuit pleegzorg nog heel erg geloven in de kansen van George in een gezin. Wij hebben er vertrouwen in dat het verhaal van George, mits de juiste omkadering en ondersteuning, een verhaal van hoop kan worden.

Ik heb Helena, een meisje van 17 jaar, al even niet meer gehoord. Om de twee dagen stuur ik haar een berichtje, gisteren belde ik haar op, maar kreeg geen gehoor. Later kreeg ik een berichtje terug: ‘Praten helpt niet, het is om zeep met mij. Ik heb geen vrienden meer, met school ben ik gestopt en ook mijn

pleegouders willen mij liever zo snel mogelijk uit huis. Waar moet ik naartoe als ik 18 jaar ben? Ik heb geen hoop meer op een mooie toekomst. Hoe kan dat ook, na alles wat ik heb meegemaakt?’

Valt het wel recht te trekken?

Hoe breng je als hulpverlener hoop en vertrouwen binnen als de twijfel, de machteloosheid of zelfs de moedeloosheid floreert? Een niet aflatende zoektocht die menig gedreven hulpverlener, gewapend met theoretische modellen en ervaringen, aanvat. Het is geen gemakkelijke opdracht. En al zeker niet, zoals de eerste anekdote duidelijk maakt, als het doembeeld van de allesbepalende eerste 1000 dagen die hoop op beterschap, op positieve evolutie, op concrete verandering, in de weg begint te zitten.

Binnen Pleegzorg werken wij als therapeuten met de levens, meer bepaald de levensverhalen van mensen. Kinderen vertellen over zichzelf, over hun omgeving, en kristalliseren op die manier levensverhalen. Verhalen vol leven, verhalen over hun leven, beleefde en door-leefde verhalen. Verhalen waarmee ze niet alleen zichzelf, maar ook anderen rondom hen, hun ‘wereld’, nader definiëren.

Deze individuele, persoonlijke verhalen zijn gedeeltelijk een weerspiegeling van de verhalen uit hun omgeving, die op hun beurt gekruid zijn door de maatschappelijke kijk op wat een ‘goede’ opvoeding is, wat een gezin is (of hoort te zijn), wat de verantwoordelijkheid van ouders is (of hoe die zich verantwoordelijk moeten tonen), wat we begrijpen onder de ontwikkelingsfases van een kind (en hoe je die kan stimuleren) – invloeden zijn legio.

Ieders verhaal is niet één verhaal, het zijn verhalen. Meervoud. Al die verhalen vormen mee de basis voor de identiteit en het zelfwaardegevoel van kinderen én volwassenen. Zo ook dus het verhaal (rond het belang) van de eerste 1000 dagen. Vanuit Pleegzorg zijn we dan ook bezorgd om de impact van de sloganese wijze waarop de boodschap van ‘de eerste 1000 dagen’ verpakt wordt. Momenteel lijkt deze te sterk gericht op wat er tijdens die eerste 1000 dagen moet gebeuren of had moeten gebeuren. Niet dat dit de initiële boodschap van

het 'belang' van de eerste 1000 dagen is, maar die vereenvoudiging speelt wel in de hoofden van veel mensen.

Iedereen wordt getroffen

Stel, je bent een pleegouder die wil starten aan een pleegzorgtraject met een vierjarige. En je merkt in jouw nabije omgeving toch wel wat twijfelende, kritische stemmen op. Mensen die zich afvragen of je er wel goed aan doet, of je wel correct inschat hoeveel mogelijke problemen je jou op de hals haalt. Want een vierjarige: die heeft al heel wat meegemaakt. Die is al grotendeels gevormd, niet in het minst door diens recente verleden. Die weifelende 'stem' kan zo krachtig zijn dat je jouw initieel engagement misschien wel in twijfel trekt.

En stel, je bent een zestienjarig pleegkind. Tot je vijfde heb je thuis gewoond. Er werden drugs gebruikt en jouw ouders maakten ontzettend veel ruzie met geweld tot gevolg. Jouw ouders probeerden er wel voor je te zijn, maar werden gaandeweg steeds meer opgeslokt door hun eigen problemen. Hoe moet jij omgaan met die uitspraken dat 'de eerste 1000 dagen de rest van je leven bepalen' en 'dat de eerste levensjaren de allerbelangrijkste zijn voor een gezonde ontwikkeling'? Ga je nadien het gedrag van jouw ouders, mede op basis van dat gedachtegoed, veroordelen? Leg je die boodschappen naast je neer of bevestigen ze eerder wat je ergens altijd al in je hoofd had: dat het voor jou moeilijker is dan voor iemand anders om nog iets te maken van het leven? Dat een leven in de hulpverlening sterker aan jou trekt dan aan anderen?

En stel, je bent de ouder van dit zestienjarig meisje. Hoe moet je je voelen bij alles wat niet is 'gelukt' aan het begin van de opvoeding? Kan je nog iets herstellen, erkennen of opbouwen in de relatie met je dochter of word je door deze dominante verhalen nog meer opgezadeld met onoplosbare gevoelens van schuld, schaamte en angst voor de toekomst (wat ook niet in het belang van kinderen is)?

Ook de hulpverlener zelf kan getroffen worden. Hoe breng je hoop en vertrouwen binnen wanneer je start met een zekere moedeloosheid bij pleegzor-

gers, met een opgegeven toekomstbeeld bij jongeren, met een verpletterend schuldgevoel bij ouders en misschien met twijfel bij jezelf? Op welke manier kan je, wanneer ze/we terugkijken op die eerste 1000 dagen, die in veel gevallen onherroepelijk gepasseerd zijn, toch bij hen een gevoel van invloed aanwakkeren en zelf ook overeind blijven? Hoe (her)verbinden we kinderen en ouders? Hoe zorgen we dat pleegzorgers vertrouwen blijven hebben in zichzelf en hun gezin? En bovenal, hoe geven we onze pleegkinderen en jongeren (en hun zorgfiguren) hoop en vertrouwen in de toekomst?

Deze vragen houden ons bezig én alert op onze zoektocht. Dit ‘zoeken’ heeft een maatschappelijk draagvlak nodig, en durf om kritisch te kijken naar heersende discours binnen onze samenleving, die, met alle goedbedoelde intenties, iets doen met de beeldvorming van kinderen, jongeren en volwassenen in pleegzorg. We vormen als maatschappij mee de manier waarop wij naar kinderen kijken, maar tegelijk ook de manier waarop kinderen naar zichzelf en hun ouders kijken. In deze bijdrage willen wij graag wat nuancering en balans brengen, met focus op de wereld van pleegzorg. Voor pleegkinderen en jongeren, maar tegelijk voor alle kinderen en jongeren die een moeilijke start hadden in het leven.

De impact van de 1000 dagen

Immers, onze jarenlange ervaring binnen pleegzorg bevestigt alleszins dat de eerste levensjaren een sterke invloed hebben op de levensverhalen van kinderen. Pleegzorg en complex trauma, waar de primaire zorgfiguren oorzaaklijk betrokken zijn op het ervaren trauma van het kind, zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden. Soms komen kinderen na enkele jaren thuis te wonen terecht in een pleeggezin, heel soms na slechts enkele maanden en uitzonderlijk rechtstreeks vanuit de materniteit.

In al deze situaties, waar de kwetsuur telkens opnieuw zit in de relatie met de eerste zorgfiguren – de ouder(s) – merken we een enorme impact. Zonder daarbij ouders met de vinger te wijzen. Vaak zijn deze ouders ook mensen die kwetsuren met zich meedragen, nauwelijks of niet omringd zijn met steunfiguren en -bronnen, te kampen hebben met heel wat moeilijkheden ...

waardoor hun goede intenties niet de gewenste effecten opleveren, niet voor henzelf, en al helemaal niet voor de kinderen waar ze zo graag zelf zorg voor willen dragen.

De gevolgen van deze relationele kwetsuren zijn uiteraard ook zichtbaar in de ontwikkeling van kinderen: op de wijze waarop ze zich hechten in een pleeggezin, in de manier waarop ze omgaan met gevoelens en frustraties, of hoe ze vriendschappen al dan niet sluiten. Soms is de impact minder groot en lang, soms lijkt de relationele kwetsuur genadeloos elke ontwikkelingsfase te infiltreren. En dit ondanks de nieuwe ervaringen die kinderen kunnen opdoen, ondanks de traumasensitieve aanpak¹ van pleegouders waarop sterk ingezet wordt.

De eerste 1000 dagen doen ertoe

Maar dienen we deze verhalen van ‘falen’, van ‘niet goed genoeg zijn’, van ‘lijden’ zo te benadrukken? Gaan we vooral kijken naar waar en hoe het is misgelopen? Eindigt hier het levensverhaal van kinderen en jongeren en wordt dat herstel(len) het enige doel van onze zoektocht?

Onze tocht gaat met stevige tred en gedreven door hoop verder. Het stopt immers niet na 1000 dagen. Ze vormen de proloog in het levensverhaal van kinderen. Een verhaal dat nog lang niet/nooit af is, waar nog heel wat alternatieve verhaallijnen aan toegevoegd kunnen worden en waar, naast het kind zelf, velen ertoe doen.

Kinderen groeien (op). Evolueren. Ontplooien zich. Maken nieuwe verbindingen. Kinderen kunnen omringd worden door zorgfiguren (waaronder pleegzorgers), bewegen zich tussen generatiegenoten, kijken op naar idolen en dragen zorg voor dieren. Ze doen voortdurend nieuwe relationele ervaringen op. Ervaringen die hen het gevoel kunnen bezorgen van ertoe te doen, ergens verantwoordelijk voor te zijn, ergens bij te horen. Door en via anderen krijgen kinderen de ervaring van betekenis te zijn, voor zichzelf én voor die anderen.

---

¹ Een manier van kijken ‘achter gedrag’: wat maakt dat kinderen doen wat ze doen vanuit een ‘traumagerichte’ bril. Concreet kan dit gaan over het speuren naar triggers, het coreguleren van kinderen als volwassene of het inzetten op (veer)kracht en talenten.

Hoe kan dit er concreet uitzien? Ouders kunnen hun kinderen erkenning geven voor wat in het verleden of in het heden niet goed of vlot liep, ze kunnen toestemming geven om tijdelijk ergens anders te wonen of ze kunnen hun goede (toekomst)intenties kenbaar maken met oog voor de ongewenste en lastige effecten op het kind. Pleegzorgers en andere personen rondom het kind kunnen een gevoel van ‘deel van het gezin’ meegeven of een kind controle geven over kleine of grote zaken. Het punt is dat er samen verder wordt geschreven aan het verhaal van het kind, met het kind als voornaamste coauteur.

Het kind als coauteur van het eigen verhaal

Dit laatste is een belangrijk uitgangspunt binnen pleegzorg. In een context waar er veel boven de hoofden van kinderen beslist wordt, waar voortdurend keuzes gemaakt worden voor en in het beste geval uitgelegd worden aan het kind, waar persoonlijke perspectieven op en verwachtingen van de situatie niet altijd even duidelijk zijn en er zich best veel volwassenen bemoeien (toch in de beleving van het kind), voelt een pleegkind zich dikwijls een speelbal. Tussen belangen. Tussen verantwoordelijkheden. Tussen personen. En tussen verleden, heden en toekomst.

Het is onze betrachting dat kinderen en jongeren in pleegzorg, ondanks hun complexe voorgeschiedenis en hun soms onduidelijk toekomst/thuisperspectief, zichzelf kunnen zien als iemand met heel veel mogelijkheden, en niet alleen als een slachtoffer van ‘de situatie’ of ‘de omstandigheden’. Hun eerste 1000 dagen moeten verteld worden, soms zelfs meer dan 1000 keer. Om wat te krijgen op hun verleden, om dat stukje levensverhaal vanuit verschillende perspectieven te belichten. Maar dit eerste hoofdstuk hoeft niet hun hele toekomst en levensverhaal te bepalen.

Wij willen kinderen en jongeren (in therapie) opnieuw op de auteursstoel zetten. Zij zijn niet alleen het hoofdpersonage, ze ‘schrijven’ actief mee aan hun levensverhaal. Zij kunnen er personages bijhalen, passages uit schrappen en zelfs plotwendingen bij verzinnen. Ouders, pleegzorgers, knuffels, vrienden, (pleeg)brussen – vaak personages waar ‘wij als therapeuten’ in eerste instantie niet aan gedacht hadden – kunnen (letterlijk en/of figuurlijk) door het kind meegebracht

worden in de gesprekskamer om daar hun verhalen te delen, om herinneringen op te halen ... kortom om een bijdrage te leveren aan het verhaal.

Een lijntje uitwerpen

Elk kind kan op eigen tempo wegen uitstippelen, valkuilen en hindernissen aangeven ... en met de steun van velen kan het script vorm krijgen. Woede-buien, gevoelens van ergens niet gewenst te zijn, deprimerende gedachten, maar evengoed traumatische ervaringen worden samen verkend, al dan niet op een verschillend tempo gedeeld met anderen, scenario's worden bedacht en uitgetoet, succeservaringen gedocumenteerd, steunbronnen en -figuren ingezet ... en dit voortdurend in afstemming met het kind zelf.

We gaan ook actief op zoek naar die verhalen waar het kind een waardevolle bijdrage levert (of geleverd heeft) aan het levensverhaal van anderen. Mooie en krachtige verhalen waarin de kinderen zelf een hulpbron zijn voor een pleegouder, een pleegbroer, een vriend, een huisdier. Deze wederkerigheid, waarbinnen het kind niet alleen wordt gepositioneerd als 'ontvanger van hulp', maar ook zelf zorg 'biedt', dragen we hoog in het vaandel. Het zijn vaak positieve verhalen van wederkerigheid die kunnen dienen als tegengewicht en tegengif voor die – in pleegzorg meestal beladen – eerste 1000 dagen. Dagen die het pleegkind niet zelden in een slachtofferrol duwen.

Wanneer Julie, een meisje van 3 jaar, voor de derde keer dient te verhuizen van pleeggezin, opteren we om voor haar een 'levensverhaal' te maken. Een boekje waar aan de hand van tekeningen en visualisaties taal gegeven wordt aan de diverse overgangen, de belangrijke zorgfiguren die de revue passeerden en de emoties die daar misschien mee gepaard gaan of gingen. Met enkele vragen op zak gaan we langs bij de grootouders, het crisispleeggezin waar Julie twee maanden verbleef en het huidige pleeggezin.

Op de vraag wat Julie nalaat binnen het gezin, welke herinneringen ze van haar hebben en willen bijhouden, wat ze voor hen betekent heeft, antwoordt het crisisgezin (met een warme glimlach): 'Oh, wacht even. Het antwoord op deze vraag dient gepaard te gaan met fotomateriaal.'

Daarop zien we Julie, samen met haar pleeggezin, spaghetti eten. Op het eerste gezicht bracht deze foto niet veel duidelijkheid, maar het wekte wel onze nieuwsgierigheid. 'Toen Julie de eerste keer bij ons aan tafel zat, vroegen we haar wat ze graag at. "Spaghetti", zei ze, want dat kon haar mama als de beste voor haar klaarmaken'. Zo gezegd, zo geschiedde. Enkele dagen later maakte het gezin spaghetti, maar Julie was niet erg enthousiast. 'Dit is geen spaghetti, er ontbreken grote gehaktballen.' Het pleeggezin wist niet dat er diverse soorten spaghetti bestonden. 'Sindsdien, en tot op heden, eten wij spaghetti met grote gehaktballen', zegt pleegmoeder. 'Zowel wijzelf, als onze kinderen, eten dit gerecht nooit meer op de oude manier. Als we samen aan tafel zitten, halen we spontaan herinneringen op aan Julie, met een warme glimlach. Zo is ze er altijd een beetje bij, en heeft ze ons vooral geleerd dat spaghetti ook "anders", en vooral "beter" kan gemaakt worden.'

Wanneer dit verhaal aan Julie verteld wordt, merk ik opnieuw een warme glimlach bij haar op. 'Ze zijn mij niet vergeten? Denken ze nog steeds aan mij?' Het doet haar, maar ook haar mama, deugd te horen dat ze een blijvend plekje heeft binnen dit gezin, dat ze van betekenis kan zijn voor anderen. Julie wenst dit gerecht ook door te geven aan haar nieuwe pleeggezin, opdat er letterlijk en figuurlijk een spaghetti-slinger/lijntje kan groeien tussen de gezinnen, de zorgfiguren van Julie.

Wat kinderen 'toe komt' ligt niet vast

Net zoals de illustraties schetsen, willen we vanuit pleegzorg een hoopvol verhaal brengen. Een verhaal waarin ons hoofdpersonage er ondanks een complexe start kan in slagen om obstakels te overwinnen en te zegevieren, omringd door een team van steunfiguren.

Het mag duidelijk zijn dat we in onze begeleiding, samen met pleegkinderen, zoeken naar hoopgevende verhalen. Niet vanuit een wollig en misplaatst optimisme. Eerder omdat wij oprecht geloven dat 'een verhaal van hoop', passend binnen een levensverhaal, cruciaal is in een mensenleven. Hoop hebben betekent dat je in de meest onzekere (en moeilijke) omstandigheden, toch blijft geloven dat de afloop positief kan zijn. Dat het niet stopt. Dat het einde misschien in grote lijnen, maar nog niet volledig, vastligt. Hoop staat

dus voor de nog onzekere en open toekomst. Wat iemand ‘toe komt’, de toekomst, is geen moreel gegeven dat we even extern, voor die persoon, mogen beslissen.

En ze zijn er natuurlijk wel, die verhalen van kommer en kwel (collega’s uit de psychiatrie, bijzondere jeugdzorg, onthaal- en observatiecentra ... zullen ze in dit tijdschrift maar al te gemakkelijk kunnen illustreren). Hier willen we onze ogen niet voor sluiten. De situaties waar het mis loopt, en waar zaken ontsporen. Pleegzorgsituaties die vroegtijdig afbreken omdat pleegzorgers verteerd door machteloosheid besluiten hun engagement voor een pleegkind te stoppen, pleegkinderen die zoveel moeite hebben om anderen te vertrouwen dat de enige uitweg lijkt te zijn de anderen op afstand te houden (of duwen), ouders die afhaken omdat ze het gevoel hebben nooit nog van betekenis te kunnen zijn voor hun kinderen op de manier dat ze zouden willen – die werkelijkheden bestaan ook.

Maar is een allesoverheersend discours waarbij je eerste levensdagen het plot vormen voor je hele levensverhaal helpend? Daartegenover circuleren er talloze voorbeelden van pleegkinderen die, samen met vele anderen (waaronder ook hun ouders), erin geslaagd zijn om betekenisvolle relaties op te bouwen, om hun talenten in acties om te zetten, om terug naar huis te keren (waarbij het pleeggezin een belangrijke steunbron bleef), en om uiteindelijk zelf ouder te worden (in alle opzichten) ...

Tot s-Lotte

Deze verhalen van hoop zijn even belangrijk als het verhaal van de eerste 1000 dagen en dienen met evenveel (of zelfs meer) aandacht beluisterd en verteld te worden. De eerste 1000 dagen doen ertoe, net zoals die vele duizenden dagen die erna komen. Het leven van (pleeg)kinderen kan vergeleken worden met een boek dat uit vele hoofdstukken bestaat. Hoofdstukken die weliswaar in elkaar overvloeien, of naar elkaar verwijzen, maar ook min of meer apart staan. De ene lezer is gebaat om bij het begin te beginnen, de andere mag gerust in het midden inpikken. Uiteraard heeft dat eerste hoofdstuk ‘impact’, maar evengoed hebben alle volgende hoofdstukken een impact op dat eerste.

Zelfs als op het eerste gezicht alles hetzelfde blijft, verandert er toch wel degelijk iets, zoals het voorbeeld hieronder weergeeft:

Lotte, een meisje van 11 jaar, werd aangemeld met grote bezorgdheden vanuit haar omgeving. Haar eerste levensjaren kenden een woelig verloop, met een drugverslaving bij beide ouders, intrafamiliale conflicten en vele veranderingen in zorgfiguren. Lotte werd omschreven als een neerslachtig meisje, die weinig tot niet opkomt voor zichzelf, alles lijkt te ondergaan, en vooral niemand tot last wil zijn. Gedurende onze gesprekken hielp tekenen haar om taal te geven aan wat ze ervaarde in relaties tot anderen, waar ze last van had en wat ze net erg helpend vond.

Samen gingen we op weg, waarbij we door middel van interviews andere personages (klasgenootjes) binnenbrachten. Deze verhalen zetten Lottes krachten (betrouwbare vriendin, zorgzaam, eerlijk ...) meer in de schijnwerpers, waardoor ze later de kracht voelde om een verhaal te schrijven over en voor haar familie. Eentje met weinig woorden, eerder een uitgebreide bundel aan tekeningen, schetsen en collages. Elke tekening had een eigen focus, waar verbinding met anderen en wensen voor de toekomst centraal stonden.

Lotte bracht een boodschap van hoop. Geen hoop die grote wonderen verricht, maar hoop in 'kleine stapjes', waar zij – door kleine interventies – beweging binnen haar familie kon brengen. Zo vertelde ze dat het voor haar erg helpend zou zijn als anderen om haar heen niet gekwetst zouden zijn wanneer zij opkomt voor haar eigen mening, eens 'neen' zegt op weer een bezoek aan oma en opa bijvoorbeeld. Dat een 'neen' niet gelijk staat aan 'ophouden met graag zien'. 'Houden van stopt nooit', zei ze.

In de vorm van een receptie, met de nodige hapjes en drankjes, luisterde de hele familie in één ruimte, ondanks de onderlinge spanningen, naar haar verhaal. Lotte zelf sloot af met: 'Jullie hier zo samen zien, ook al maken jullie zo vaak ruzie, maakt me blij. Ik hoop jullie ook'. Elk familielid gaf haar een 'cadeautje' mee naar huis. Eén dat symbool stond voor de betekenis die Lotte heeft voor hen: een lampje dat papa meenam vanuit zijn kamer met de tekst 'I love you', een door opa handgemaakt beeldje van een meisje met een paraplu

dat vrolijk door het leven wandelt, een collage met foto's van mooie momenten met haar meter, een schatkistje met talenten van haar begeleidster.

Tijdens het gesprek nadien zei Lotte me dat ze nog regelmatig met haar familie spreekt over de receptie en wat daar gebeurde. 'De ruzies zijn er nog steeds, en dat is jammer. Maar gisteren kon ik zeggen dat ik liever niet naar oma op bezoek wou gaan, en liever wou thuisblijven. Oma zelf zei aan de telefoon: 'Dat vind ik jammer, Lotte, maar ik begrijp het. Ik onthoud dat dit niet betekent dat je mij niet graag meer ziet.' Ze hebben het dan toch goed onthouden hé', zei ze. Alvast een nieuwe verhaallijn, toegevoegd aan haar levensverhaal, met een familie als getuige van deze zoektocht.

Over de auteurs

Sara Janssens, Annemie Vanelven en Sabine Bracke zijn allen systeemtheoretisch geschoold en werkzaam binnen Pleegzorg Provincie Antwerpen, respectievelijk als coördinator en verantwoordelijke binnen behandelingspleegzorg en als inhoudelijk directeur interne werking.

E-mails: sara.janssens@pleegzorgprovincieantwerpen.be,
annemie.vanelven@pleegzorgprovincieantwerpen.be en
sabine.bracke@pleegzorgprovincieantwerpen.be